

IGLAI EDIT

Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK (Eötvös Loránd University, Faculty of Humanities, Budapest, Hungary)

A VÁLTOZÓ NYELV ÉS A VÁLTOZÓ VISZONYÍTÁSI SZEMPONTOK ÖSSZEFÜGGÉSÉNEK VIZSGÁLATA KÉT HATÁR MENTI NYELJÁRÁSI RÉGIÓBAN

Az északkeleti és a nyugat-dunántúli nyelvjárási régióban végzett, nyelvjárásközi egybevető változásvizsgálatom alapját adó nagyatlasz és az Új magyar nyelvjárási atlasz informatizált adatai kiváló lehetőséget adnak a Kárpát-medence peremrégióiban zajló nyelvi változások irányának és dinamikájának megragadására, a változás háttérében álló okrendszerek – határmentiséggel is összefüggő – különbözőségeinek feltárására, változatos címszavai révén pedig a nyelvi leírás egyre inkább sokszínűvé váló viszonyítási szempontjainak vizsgálatára.

A hazai kutatásokban hosszú ideig nélkülözhetetlennek vélt viszonyítási pont, a standard központi szerepéről vallott felfogás megváltozásának szükségességét olyan morfológiai jelenségeken keresztül mutatom be, amelyek természetükből adódóan nem mindig hordozzák magukban a nyelvi variabilitás – nyelvjárási alapréteg-köznyelv skáláján elhelyezhető – kontrasztív elemzésének lehetőségét.

Két régióhoz tartozó 16 kutatópont nyelvi leírásával, 160 adatközlő bevonásával, életkor szerint rétegzett mintán azt szeretném feltárni, hogy a tárgyalt tőtípusok változataira nyelvi egységet megbontó, heterogénné tévő vagy éppen ezzel ellentétes tendenciák hatnak-e. Kérdéseim: a vizsgált változatokat érintő konvergens vagy divergens folyamatok korrelációba állíthatók-e geolingvisztikai szempontokkal, a határmentiséggel, a vizsgált beszélőközösségek különböző szociolingvisztikai helyzetével, a magyarországi és nem magyarországi beszélőközösségek kontaktushelyzetével, a periférikus nyelvi helyzettel, a perifériához kapcsolódó presztízviszonyok különbözőségeivel.

A fenti összefüggések vizsgálata abból a szempontból is érdekes, hogy a lokális nyelvi folyamatokban a vizsgált változók kontrasztív elemezhetőségétől függetlenül a változatok választásában releváns-e a köznyelv – több szempontból is különböző mértékű jelenlétének – szerepe, illetve hogy a nyelvi változatok standardtól független megoszlása milyen másféle alakzatait rejti a nyelvi heterogenitásnak.